

**RADA PRAWNA
RADA DO SPRAW EKUMENIZMU
KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI**

**PRO MEMORIA
dotyczące posług religijnych udzielanych
wiernym z Kościołów i Wspólnot kościelnych
niemających pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim**

W związku z liczną obecnością w Polsce uchodźców należących do różnych chrześcijańskich Kościołów niekatolickich, przede wszystkim wiernych prawosławnych, może się zdarzyć, że będą oni zwracać się do katolickich duszpasterzy z prośbą o posługę religijną. Dlatego w niniejszym dokumencie zostaną przypomniane podstawowe zasady postępowania duszpasterzy katolickich (niezależnie od obrządku) w odniesieniu do ochrzczonych niekatolików, którzy proszą o udzielenie sakramentów świętych, sakramentaliów lub odprawienie pogrzebu.

Odnośnie do modlitwy z innymi chrześcijanami to „katolicy nie tylko mogą, ale wręcz powinni szukać okazji do modlitwy z innymi chrześcijanami”. „Światowe problemy, takie jak wojna, ubóstwo, sytuacja migrantów, niesprawiedliwość i prześladowania wyznawców Chrystusa, a także innych grup religijnych, również wymagają uwagi chrześcijan, ich połączenia się w modlitwie o pokój i za osoby najbardziej bezbronne” (*Biskup i jedność chrześcijan: vademecum ekumeniczne*, 17 i 19).

Katolicy powinni być gotowi dopomóc innym chrześcijanom w tym, aby wzięli udział w nabożeństwie, zwłaszcza niedzielnym, we własnym kościele czy domu modlitwy. Gdyby ten udział był utrudniony, zwłaszcza z powodu lokalnego braku miejsc modlitwy ich wspólnot, katolicy z otwartością zapraszają tych chrześcijan do swoich kościołów, aby mogli pomodlić się z zachowaniem zasad przypomnianych w niniejszym dokumencie.

Z natury rzeczy poniższe zasady nie dotyczą wiernych katolickich Kościołów wschodnich, którzy są w pełnej jedności wiary, sakramentów i hierarchii. Relacje duszpasterskie pomiędzy nimi i Kościołem łacińskim określa „Pro memoria” Rady Prawnej Konferencji Episkopatu Polski z dnia 4 października 2018 roku.

I. Zasady podstawowe

1. Co do zasady, szafarze katolicki godziwie udzielają sakramentów katolikom, a ochrzczeni niekatolicy przyjmują godziwie sakramenty od szafarzy swoich Kościołów lub Wspólnot kościelnych.
2. Jednak w sytuacjach nadzwyczajnych, w których wierni nie mają możliwości udania się do szafarza swojego Kościoła lub Wspólnoty kościelnej, katolicki szafarze mogą udzielić niektórych posług religijnych ochrzczonym niekatolikom, zwłaszcza wiernym prawosławnym, gdyż wierni ci nie mogą pozostawać bez dostępu do źródeł łaski Bożej, jakimi są zwłaszcza sakramenty święte. W

relacjach z Kościołami prawosławnymi ważne jest to, że zachowana w nich została sukcesja apostołska, a tym samym rozumienie i ważność sakramentów.

3. Udzielenie sakramentu lub innych posług religijnych ochrzczonej niekatolicyce nie powoduje zmiany jej wyznania i nie wolno wykorzystywać takiej sytuacji do działań, które miałyby znamiona prozelityzmu. Posługa katolickich szafarzy jest niesieniem pomocy duchowej, której Kościół katolicki może udzielić wiernym innych Kościołów, przy jednoczesnym poszanowaniu ich tożsamości wyznaniowej i przynależności kościelnej (por. *Dyrektorium ekumeniczne*, 125). W związku z tym, należy uprzednio upewnić się, czy w konkretnym Kościele niekatolickim nie jest to zabronione.

II. Udzielanie sakramentów wiernym Kościołów wschodnich (np. prawosławnych)

4. Sakramenty pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych

Zgodnie z kan. 844 § 3 KPK i 671 § 3 KKKW} „szafarze katolicyce godziwie udzielają sakramentów pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych członkom Kościołów wschodnich niemających pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, gdy oni sami z własnej woli o nie proszą i są należycie usposobieni”.

Wystarczającym powodem udzielenia każdego z tych trzech sakramentów jest wyrażona z własnej inicjatywy prośba i odpowiednia dyspozycja proszącego. Warunkiem udzielenia każdego z tych sakramentów nie jest natomiast niedostępność szafarza prawosławnego.

Szafarz katolicki powinien najpierw upewnić się, czy ta prośba nie wynika np. z niewiedzy lub bezradności i udzielić proszącemu niezbędnych wyjaśnień. Dotyczy to szczególnie Eucharystii, która jest znakiem przynależności do Kościoła. W wielu przypadkach właściwym będzie odesłanie prawosławnego wiernego do prawosławnego duchownego.

Jeśli takie odesłanie jest trudne, a prośba o sakramenty duchowo umotywowana, należy zbadać dyspozycję proszącego. Przy udzielaniu sakramentów szafarz katolicki ma obowiązek kierowania się zasadami doktryny i dyscypliny katolickiej, co oznacza na przykład, że nie może udzielić Komunii Świętej wiernemu niekatolickiego Kościoła wschodniego, który jest rozwiedziony i żyje w nowym związku, nawet jeśli może on ją przyjmować w swoim Kościele. Dobrą okazją do oceny dyspozycji proszącego może być sakramentalna spowiedź. Należy zdawać sobie sprawę z tego, że wiele Kościołów wschodnich wymaga od swoich wiernych sakramentu pokuty przed każdorazowym przyjęciem Eucharystii.

W przypadku prośby o dopuszczenie dziecka do Pierwszej Komunii Świętej, zwłaszcza, gdy dziecko uczestniczy w katolickiej katechezie szkolnej, to wolno je dopuścić, pamiętając, że dla dziecka prawosławnego nie jest to przyjęcie Eucharystii po raz pierwszy, gdyż pierwsze przyjęcie Komunii Świętej miało miejsce podczas udzielania chrztu i bierzmowania. Będzie to zatem pierwsza spowiedź i uroczysta Komunia Święta.

Zabronione jest koncelebrowanie Eucharystii z kapłanami prawosławnymi.

5. Chrzest

Zgodnie z kan. 868 § 3 KPK i kan. 681 § 5 KKKW „dziecko chrześcijan niekatolików jest chrzczone godziwie, jeżeli o to proszą rodzice lub przynajmniej jedno z nich, albo ten, kto ich zgodnie z prawem zastępuje, i jeżeli wskutek niemożliwości fizycznej lub moralnej nie mogą się udać do własnego szafarza”.

Szafarz katolicki może godziwie ochrzcić dziecko na prośbę rodziców, którzy nie są katolikami jedynie w sytuacji, gdy nie mają oni dostępu do szafarza swojego Kościoła. Swoją prośbę winni oni sformułować na piśmie. Zachowując taki dokument w archiwum parafialnym, duszpasterz katolicki będzie mógł uchronić się przed posądzaniem go o prozelityzm, czyli niegodziwe nakłanianie do zmiany wyznania. To zastrzeżenie nie ma zastosowania w niebezpieczeństwie grożącym dziecku lub rodzicom. Chrztu należy udzielić zgodnie z księgami liturgicznymi Kościoła katolickiego.

W takim przypadku szafarz katolicki, udzielając chrztu dziecku, nie włącza go do Kościoła katolickiego, dlatego w księdze ochrzczonych musi zostać odnotowane, że dziecko należy do innego Kościoła, niemającego jedności z Kościołem katolickim.

W przypadku chrztu osoby powyżej czternastego roku życia należy przestrzegać przepisów dotyczących chrztu dorosłych, natomiast w przypadku dzieci powyżej siódmego roku życia, także one winny wyrazić wolę przyjęcia chrztu.

Rodzicom lub dorosłemu ochrzczoneму należy wydać świadectwo chrztu.

Nie można także wykluczyć sytuacji, w której rodzice prawosławni poproszą o chrzest dla dziecka, wyrażając życzenie, by było ono włączone do Kościoła katolickiego i proponując katolickich rodziców chrzestnych. W takiej sytuacji sprawę należy skonsultować z kurią diecezjalną.

Osoby wyznania prawosławnego mogą pełnić funkcję chrzestnego także w Kościele katolickim, ale zawsze razem z chrzestnym katolikiem (kan. 685 § 1 n. 2 i § 3 KKKW; *Dyrektorium ekumeniczne*, 98).

6. Małżeństwo dwojga prawosławnych

Wprawdzie, zgodnie z kan. 1116 § 1 KPK i kan. 832 KKKW, „jeżeli nie ma osoby właściwej do asystowania zgodnie z przepisami prawa lub nie można się do niej udać bez poważnej niedogodności, chcący zawrzeć prawdziwe małżeństwo mogą je ważnie i godziwie zawrzeć wobec samych świadków: 1° w niebezpieczeństwie śmierci; 2° poza niebezpieczeństwem śmierci, jeżeli roztropnie przewiduje się, że taki stan rzeczy utrzyma się przez miesiąc”, to jednak „ordynariusz miejsca może udzielić każdemu kapłanowi katolickiemu upoważnienia do błogosławienia małżeństwa wiernych Kościołów wschodnich niepozostających w pełnej wspólności z Kościołem katolickim, jeżeli ci z własnej woli, sami o to proszą i jeżeli nic nie stoi na przeszkodzie ważnemu i godziwemu zawarciu małżeństwa. Sam kapłan, jeżeli jest to roztropnie możliwe, powinien poinformować o sprawie właściwą władzę zainteresowanego Kościoła niekatolickiego” (tak również w kan. 833 KKKW).

Proboszcz nie ma uprawnień do pobłogosławienia małżeństwa dwojga niekatolików. W przypadku, gdy do kapłana katolickiego zgłosi się dwoje prawosławnych, wyrażających wolę zawarcia małżeństwa, o upoważnienie do

pobłogosławienia tego małżeństwa należy zwrócić się do ordynariusza miejsca. Upoważnienia takiego ordynariusz miejsca nie może udzielić diakonowi (kan. 1108 § 3 KPK, kan. 828 KKKW). Nupturienti swoją prośbę o możliwość zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim winni sformułować na piśmie.

W przypadku braku dokumentów potwierdzających przyjęcie chrztu, należy posłużyć się zeznaniami świadków, a w przypadku ich braku, zaprzysiężonymi oświadczeniami samych nupturientów. Zeznania świadków i oświadczenia nupturientów winny także dotyczyć potwierdzenia stanu wolnego. Należy zapytać wprost, czy nupturient obrządku wschodniego nie zawierał wcześniej małżeństwa kościelnego (cerkiewnego). Jest to konieczne, gdyż w niekatolickich Kościołach wschodnich istnieje możliwość zawarcia drugiego i trzeciego małżeństwa, stąd „stan wolny” może być różnie rozumiany. Całość dokumentacji należy przedstawić w kurii diecezjalnej wraz z prośbą o upoważnienie do pobłogosławienia małżeństwa.

Fakt zawarcia małżeństwa należy zapisać w parafialnej księdze zaślubionych, z wyraźnym zaznaczeniem wyznania małżonków, a także należy wydać małżonkom świadectwo ślubu.

III. Udzielanie sakramentów innym chrześcijanom (np. protestantom)

7. Niektóre Kościoły i Wspólnoty kościelne nie są w takiej samej sytuacji, co wspomniane wyżej Kościoły wschodnie, gdy idzie o życie sakramentalne. Pewne z nich z różnych powodów sprawują tylko niektóre sakramenty. Jednak może się zdarzyć, że wierny przynależący do takiej wspólnoty poprosi katolickiego szafarza o udzielenie sakramentu pokuty, Eucharystii lub namaszczenia chorych. Zgodnie z kan. 844 § 4 KPK i 671 § 4 KKKW, „jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo śmierci albo, zdaniem biskupa diecezjalnego albo konferencji biskupów, zachodzi inna nagła, poważna potrzeba, szafarze katolicy godziwie udzielają wspomnianych sakramentów także pozostałym chrześcijanom, niemającym pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, którzy nie mogą się udać do szafarza swojej wspólnoty i sami z własnej woli o nie proszą, jeżeli w stosunku do tych sakramentów wyrażają wiarę katolicką i są należycie usposobieni”.

Warunki udzielenia tych sakramentów tym chrześcijanom są następujące:

- a) prośba i odpowiednie przygotowanie kandydata,
- b) sytuacja niebezpieczeństwa śmierci,
- c) albo inna poważna konieczność podlegająca osądowi biskupa diecezjalnego,
- d) brak możliwości udania się do własnego szafarza
- e) wyrażenie katolickiej wiary odnośnie do sakramentu, o który prosi (np. wiary w odpuszczenie grzechów w sakramencie pokuty, w realną obecność Chrystusa w Eucharystii czy w specjalną łaskę udzielaną choremu przez sakrament namaszczenia chorych, a także w potrzebę kapłaństwa służebnego do ich sprawowania).

IV. Inne akty kultu Bożego – dotyczy wszystkich ochrzczonych niekatolików

8. Sakramentalia – błogosławieństwa

Zgodnie z kan. 1170 „błogosławieństw, które powinny być udzielane przede wszystkim katolikom, można udzielać także katechumenom, a nawet niekatolikom, jeżeli nie ma zakazu Kościoła”.

9. Pogrzeb

Zgodnie z kan. 1183 § 3 KPK i kan. 876 § 1 KKKW „ochrzczonym należącym do jakiegoś Kościoła albo wspólnoty kościelnej niekatolickiej można urządzić pogrzeb kościelny według roztropnego uznania ordynariusza miejsca, jeżeli nie stwierdziłoby się, iż mieli przeciwną wolę, i jeżeli ich własny szafarz nie mógłby być obecny”.

Warunki odprawienia pogrzebu chrześcijanina niekatolika są następujące:

- a) prośba osób organizujących pogrzeb,
- b) niedostępność szafarza wspólnoty niekatolickiej,
- c) pewność, że zmarły nie miał przeciwnej woli, tzn. przed śmiercią nie wykluczył w sposób wyraźny katolickiej formy pogrzebu,
- d) ordynariusz miejsca wyraził zgodę,
- e) w czasie mszy św. pogrzebowej nie wymienia się imienia zmarłego w modlitwie eucharystycznej, ale można to uczynić w odpowiednich modlitwach mszalnych (kolekta) i w wezwaniach modlitwy wiernych (*Dyrektorium ekumeniczne*, 121).

10. Udostępnienie kościoła, kaplicy, cmentarza lub budynku kościelnego

Zgodnie z kan. 670 § 2 KKKW i art. 137 *Dyrektorium ekumenicznego*, „jeżeli chrześcijanie akatolicy nie mają miejsca, w którym mogliby godnie sprawować kult Boży, biskup miejsca może zezwolić na używanie budynku katolickiego, cmentarza lub kościoła”, a także „jeżeli księża, inni szafarze lub wspólnoty, nie pozostający w pełnej komunii z Kościołem katolickim, nie mają miejsca ani liturgicznych przedmiotów, niezbędnych do godnego odprawiania własnych ceremonii religijnych, biskup diecezjalny może pozwolić im na korzystanie ze świątyni katolickiej, a także użyczyć im przedmiotów niezbędnych do ich służby Bożej”.

+Ryszard Kasyna
Przewodniczący Rady Prawnej
Konferencji Episkopatu Polski

+Jacek Jezierski
Przewodniczący Rady do Spraw Ekumenizmu
Konferencji Episkopatu Polski

Pelplin – Elbląg, 8 marca 2022 roku